

уровне контрольного сорта 'Капылянка' при условии лучших показателей качества зерна (содержание белка, клейковины, натура зерна и др.) – 'Астарт', 'Корочанка', 'Московская 56', 'Патрас', 'Ростовчанка 7', 'Раница', 'Румор', 'ЦХ Комбит' и 'Чорнява'.

Показатели выхода и натуры зерна имеют важное значение для оценки эффективности изучаемых сортов зерновых культур.

Выход зерна в 2015 г. был выше, чем у сорта 'Капылянка' у сортов 'Московская 56' (46,0 %), 'Фагус' (46,0 %), 'Хортица' (45,0 %), в 2016 г. – у сортов 'Балитус' (51,4 %), 'Изюминка' (52,4 %), 'Корочанка' (50,0 %), 'KW 3844-5-07' (53,6 %), 'Московская 56' (49,4 %), 'Торпеда' (49,1 %), 'Хортица' (49,5 %) и 'Эликсер' (53,2 %).

Натура зерна снижалась в 2015 г. у сортов 'KW 3844-5-07', 'Платин', 'Фагус', 'Чорнява' и 'Эликсер' по сравнению с контрольным сортом 'Капылянка'. Остальные сорта по показателю натуры зерна превосходили 'Капылянку' на 3–54 г/л.

В 2016 г. натура зерна была ниже, чем у сорта 'Капылянка' у сортов 'Астарт', 'Bonanza', 'Московская 56', 'Патрас', 'Платин', 'Раница', 'Румор', 'Торпеда', 'Фагус', 'Чорнява' и 'Эликсер' на 2–57 г/л, а выше на 3–41 г/л у сортов 'Балитус', 'Дон 107', 'Изюминка', 'Корочанка', 'Ростовчанка 7', 'ЦХ Комбит', 'Чигиринка' и 'Хортица'.

Таким образом, можно сделать вывод, что по показателям выхода зерна и его натуры сорта 'Балитус', 'Изюминка', 'KW 3844-5-07', 'Торпеда', 'Чигиринка', 'Хортица' и 'Эликсер', которые показали выше урожайность сорта 'Капылянка', либо лучше, либо находятся на уровне с контрольным сортом. Сорта 'Астарт', 'Корочанка', 'Ростовчанка 7', 'Раница', 'ЦХ Комбит', показавшие урожайность на уровне 'Капылянки', проигрывают контрольному сорту по показателям натуры зерна, а сорта 'Московская 56', 'Патрас', 'Румор' и 'Чорнява' уступают по выходу зерна.

УДК 633.8

Матус В. М.*, Шпак З. С., Носуля А. М.

*Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, *e-mail: matysv@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТИЗИ НА ВІДМІННІСТЬ, ОДНОРІДНІСТЬ ТА СТАБІЛЬНІСТЬ ЛІКАРСЬКИХ ТА ЕФІРООЛІЙНИХ КУЛЬТУР

З сивої давнини і до сьогодні людство дедалі більше цікавиться лікарськими, ефіроолійними рослинами та їх застосуванням. Наша земля – це природна зелена аптека, де практично скрізь – в садах, городах, на полях, у лісах навіть у водоймах є ці корисні рослини.

Лікарські рослини містять речовини, які цілцю впливають на захисні функції організму людини та дають певний лікувальний ефект. Вони містяться іноді по всій рослині, але частіше у її певних органах. В одних рослин – це корені, в інших – листя або квіти.

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку

Підвищеній стійкості рослин до умов навколишнього середовища та вмісту в них біологічно активних речовин сприяє важка селекційна робота, в результаті якої з'являються нові сорти рослин з покращеними господарсько-біологічними показниками, придатні до промислового вирощування. Нові сорти рослин охороняються з метою сприяння розвитку галузі, а також захисту інтересів селекціонера. Відсутність охорони права селекціонера робить дані цілі важко досяжними.

В Україні селекційна робота з лікарськими та ефіроолійними культурами ведеться в основному наступними установами: 72 % сортів у Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр) в 2016 році підтримується дослідною станцією лікарських рослин Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України, 12 % – Закарпатською державною сільськогосподарською дослідною станцією Національної академії аграрних наук України. Загалом Реєстр налічує 25 сортів лікарських та ефіроолійних рослин, всі вони українського походження.

Сорти лікарських та ефіроолійних рослин проходять детальне морфологічне вивчення за методиками кваліфікаційної експертизи на відмінність однорідність та стабільність на полях заявника. За період 2014–2015 рр. кваліфікаційну експертизу завершили 7 сортів цієї групи рослин.

При проведенні експертизи на відмінність, однорідність та стабільність для оцінки відмінності використовуються сорти-еталони, які важливі для правильного опису ознак, незважаючи на вплив погодно-кліматичних умов, проте, коли є сумнів стосовно візуальної оцінки кількісної ознаки, важливо здійснювати їх вимірювання.

У чинних методиках на відмінність однорідність та стабільність ефіроолійних та лікарських рослин, для більш високого рівня інформації, та, зважаючи на малий сортовий набір цих видів, деякі кількісні ознаки мають граничні межі. Для шавлії лікарської такі ознаки, як висота рослин поділяються на низьку (50 см), середню (50–80 см) та високу (понад 80 см). Рослина: діаметр розетки – малий (20 см), середній (20–30 см), великий (понад 30 см). Стебло: кількість генеративних стебел, у фазу повного цвітіння – мала (до 5 шт.), середня (5–7 шт.), велика (понад 7 шт.). Сорт шавлії лікарської 'Шанс', що входить до колекції загальновідомих сортів філії Українського інституту експертизи сортів рослин Луганський ОДЦЕСР, має середню висоту рослин, середній діаметр розетки у перший рік життя та велику кількість генеративних стебел.

Рослини сортів любистку лікарського за висотою куща поділяються на низькі (30–40 см), середні (41–60 см), високі (61–80 см). Квітконос рослин за висотою низький (120–140 см), середній (141–160 см), високий (161–180 см). Діаметр куща малий (20–40 см), середній (41–60 см), великий (понад 60 см). Суцвіття за діаметром мале (до 5 см), середнє (5–9 см), велике (понад 9 см). Плоди: маса 1000 штук мала (до 3,5 г), середня (3,5–4,5), велика (понад 4,5). Листок: за довжиною: короткий (до 10 см), середній (10–13 см), довгий (понад 13 см). Листок: за шириною: вузький (до 6), середній (6–8), широкий

(понад 8 см). Сорти любистку лікарського, що представлені в Реєстрі, 'Мрія' та 'Корал' мають високий кущ середнього діаметру та малу масу 1000 плодів. У сорту 'Мрія' листок довгий середньої ширини. У сорту 'Корал' листок середнього розміру, діаметр суцвіття великий.

Астрагал шерстистоквітковий – це багаторічна трав'яниста рослина з родини бобових, яка широко використовується в народній медицині. За висотою рослини астрагалу поділяються на низькі (до 25 см), середні (25–45 см), високі (понад 45 см). Кількість генеративних стебел – мала (до 4 шт.), середня (4–6 шт.), велика (понад 6 шт.). Листок за довжиною пластинки короткий (до 21 см), середній (21–24 см), довгий (понад 24 см). Листок: за шириною пластинки вузький (до 4 см), середній (4–6 см), широкий (понад 6 см). Квітка: віночок за довжиною короткий (до 2 см), середній (2,0–2,5 см); довгий (понад 2,5 см). Суцвіття: за діаметром поділяється на мале (до 3,4 см); середнє (3,4–3,8 см); велике (понад 3,8 см). Насіння: маса 1000 шт. мала (до 4,3 г); середня (4,3–5,0 г); велика (понад 5,0 г). Так, сорт 'Фаворит' має середню висоту рослин, середню кількість генеративних стебел. Листок середнього розміру. Довжина віночка квітки середня, діаметр суцвіття середній, маса 1000 насінин середня.

УДК 582.734.3:634.19

Меженський В. М*, Меженська Л. О.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03141, Україна, *e-mail: mezh1956@ukr.net*

ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ПЕРЕЗИМІВЛЮ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН В СЕЗОН 2015/16 РР. У КОЛЛЕКЦІЙНОМУ САДУ ВП НУБІП УКРАЇНИ «АГРОНОМІЧНА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ»

ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція» (АДС) розташований у с. Пшеничне Васильківського району Київської області. Згідно з геоботанічним районуванням України (Геоботанічне..., 1977) це у межах Фастівського району Правобережного західно-північного округу Подільсько-Середньо-Придніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області.

Клімат характеризується порівняно високим зволоженням і помірними температурами. Середня кількість опадів коливається в межах 510–560 мм. За вегетаційний період випадає значно менше – 350–450 мм. Середня річна температура повітря становить 7 °С, а за вегетаційний період 13–14 °С. Вегетаційний період триває 200 діб. Середня температура повітря у липні 18–19 °С. Сума температур повітря понад 10 °С становить 2530–2650 °С. Гідротермічний коефіцієнт за цей період – 1,2. Тривалість безморозного періоду – 160–165 діб, з температурою понад 10 °С – 155–160 діб. Влітку переважають вологі північно-західні та західні вітри, вони приносять значну кількість опадів. Характерними є літні зливи й грози. Зима м'яка. Середня температура в січні становить 6 °С нижче нуля. Досить часто бувають відлиги

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку